

УДК 343.977

Д. А. Морозов

**СЛІДОВА КАРТИНА НЕЗАКОННОГО ПОСІВУ
АБО ВИРОЩУВАННЯ СНОТВОРНОГО МАКУ
ЧИ КОНОПЕЛЬ**

У статті на основі вивчення наукових джерел та слідчої практики визначено й систематизовано типові групи матеріальних слідів незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель. Розглядається слідова картина протиправного культивування нарковмісних рослин, а також її зберігання, транспортування та обробки. Досліджено питання щодо слідів, які можуть бути залишені на предметах (знарядях) злочину під час посіву, вирощування та збирання урожаю. Установлено групу слідів, що вказують на присутність особи злочинця на місці вчинення злочину.

Ключові слова: слідова картина, незаконний обіг наркотиків, психотропних речовин, наркомісткі рослини, посів або вирощування снотворного маку чи конопель.

Постановка проблеми. Державна політика щодо боротьби з незаконним обігом наркотиків передбачає посилення заходів із протидії протиправному культивуванню нарковмісних рослин. Така стратегія неможлива без належного виявлення, розслідування та попередження протиправного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель. Про загострення ситуації в цьому напрямі свідчить офіційна статистика. За даними Генеральної прокуратури України з січня по грудень 2016 року було обліковано 1766 зазначених кримінальних правопорушень, що на 8 % більше, ніж торік [1]. Такий стан насамперед зумовлений низкою проблем щодо збирання, перевірки та оцінки доказів у ході досудового розслідування, що певною мірою залежить від достатності слідових комплексів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження питань розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів зробили такі вчені, як В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, Т.В. Варфоломєєва, В.К. Весельський, В.О. Волинський, О.Ю. Головін, В.Г. Гончаренко, І.В. Гора, А.В. Гусев, В.А. Журавель, З.М. Соколовський, А.В. Іщенко, П.П. Іщенко, Н.І. Клименко, І.І. Когутич, В.Я. Колдін, В.П. Колмаков, М.В. Костицький, І.І. Котюк, В.В. Коваленко, В.О. Коновалова, М.В. Кривonos, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'яничков, В.С. Мітрічев, Г.М. Надгорний, О.В. Одерій, М.А. Погорецький, О.Р. Росинська, М.Я. Сегай, М.О. Селіванов, В.В. Семенов, Д.Б. Сергєєва, П.Т. Скорченко, В.В. Тищенко, Ю.М. Черноус, В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько, М.Г. Щербаківський, М.Є. Шумило, І.Я. Фрідман, М.П. Яблоков та інші. Однак систематизацію джерел слідової інформації незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель практично ніким не здійснювалося.

Формування цілей. Метою цієї наукової статті є визначення та систематизація типової групи матеріальних слідів та їх джерел незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель.

Виклад основного матеріалу. Злочин як подія матеріального світу завжди породжує сукупність пов'язаних з ним змін, що відбуваються в

органічній та неорганічній природі [2, с. 2]. Вивчення одного лише способу вчинення злочину недостатньо для досягнення поставленої мети. Доцільно спочатку встановити сліди, щоб потім достеменно відтворити механізм злочину. Тому цей елемент криміналістичної характеристики є відправною точкою для пошуку кореляційних зв'язків між її елементами.

Типова „слідова картина” злочину в її широкій інтерпретації – це сукупність джерел матеріальних та ідеальних відображень у навколишній матеріальній обстановці вчиненого злочину [3, с. 253]. Однак не можемо не погодитися з М. В. Салтгевським з приводу того, що це поняття дещо умовне, близьке до поняття «слідова обстановка» або «інформаційне середовище», що включає як матеріальні, так і ідеальні відображення. Слідова картина – це елемент криміналістичної характеристики, що являє собою абстрактну модель слідів злочину, відображену в матеріальному середовищі внаслідок його вчинення [4, с. 36].

Ураховуючи специфіку незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель, у процесі доказування більшою мірою домінують матеріальні сліди. Оскільки нами було встановлено, що незаконні культивування маку чи конопель майже в усіх випадках здійснюються злочинцями самотужки без свідків, у результаті чого існує дефіцит вербальної інформації та ідеальних слідів.

Отже, ми намагалися здебільшого досліджувати ту групу слідів, що спрямована на:

а) ідентифікацію осіб (підозрюваних, обвинувачених тощо), знярядь, устаткування, інших об'єктів за їх властивостями, що відобразилися назовні у вигляді матеріальних та ідеальних слідів, а також їх комплексів;

б) вибір виду, способу та заходу тактичного впливу (тактичне завдання);

в) вибір науково-технічних засобів виявлення та фіксації слідів, які забезпечують зберігання інформації, що містить такі сліди [5].

Такий підхід оптимізує процес збору доказової інформації для виявлення аналогічних злочинів, об'єднавши їх в одне провадження, а також сприятиме належній перевірці інших підозрюваних осіб щодо причетності до вчинення цих кримінальних правопорушень.

Ураховуючи викладене, на нашу думку, матеріальні сліди, які найбільш характерні незаконному посіву або вирощуванню снотворного маку чи конопель, можливо згрупувати на:

– сліди культивування насаджень снотворного маку чи конопель, нарковмісних сировин та залишків посівного матеріалу;

– сліди від зберігання, транспортування та обробки вирощеної культури;

– сліди, залишені на предметах (знаряддях) злочину, які використовувалися під час посіву, вирощування та збирання урожаю снотворного маку чи конопель;

– сліди, що вказують на присутність особи злочинця на місці вчинення злочину (сліди взуття та одягу, відбитки пальців рук та ніг людини, запахові

сліди, сліди зубів, нігтів, крові, поту, слини, виділень з носа, волосся, кал, сеча, а також усі інші сліди біологічного походження);

– сліди, залишені на тілі людини, одязі, взутті, посуді, тарі, пакувальних матеріалах (залишки ґрунту, рослини, добрив, посівного матеріалу тощо);

– документи, що надають право суб'єктам господарювання здійснювати культивування, розмноження, заготівлю нарковмісних рослин та використовувати їх насіння й садивний матеріал, за умови, якщо їх було підроблено або навмисно зазначено в них неправдиві відомості для приховання підвищеного вмісту тетрагідроканнабінолу або морфіну.

– сліди, залишені на електронних носіях інформації.

До слідів першої групи відносяться об'єкти, що знаходяться на земельних ділянках, теплицях, відокремлених тарах (горщиках) з ґрунтом, де здійснювався незаконний посів та вирощування наркотичних рослин, а також у інших місцях, де збереглися рештки цієї сировини (стебла, листя, суцвіття, пилок, коріння, головки маку тощо) після її збору та переробки.

Унаслідок обробітку ґрунту зазвичай залишаються чітко виражені сліди від глибокої зяблевої оранки або ручного перекопування. Під час огляду цих ділянок можна помітити залишки попереднього одноразового лущенням стерні на глибину 6-8 та 10-12 сантиметрів (далі – см) при наявності коренепаросткових багаторічних бур'янів або на 10-12 см на полях, засмічених кореневищними бур'янами.

У весняний період з настанням фізичної стиглості ґрунту виявляються сліди від передпосівної культивуації, боронування, ущільнення кільчасто-шпоровими котками. Такий метод може бути використаний злочинцями для маскування насаджень наркотичних рослин серед інших культур. Не виключається можливість таємного культивування конопель на заплавах, осушених торфовищах.

Свідченням тривалого та цілеспрямованого незаконного вирощування нарковмісних рослин можуть бути наявність удобреного ґрунту органічними та мінеральними добривами, унаслідок чого збільшується урожайність. З органічних добрив здебільшого вносять гній, компости, особливо на бідних ґрунтах і неудобрених після попередників. На дерново-підзолистих ґрунтах може в післяжнивний посів люпину накопуватися зелене добриво. Також під час огляду та обшуку слід звертати увагу на сліди вапнування гідролітичною кислотністю. Такий спосіб інколи використовується для удобрення дерново-підзолистих ґрунтів.

У зв'язку зі здатністю конопель засвоювати важкорозчинні сполуки фосфору на дерново-підзолистих ґрунтах можуть залишитися сліди від удобрювання фосфоритного борошна, які вносяться під зяб, тоді як азотні добрива – під передпосівну культивуацію, а частину фосфорних – у рядки під час сівби. Така „слідова картина» свідчить про високий рівень обізнаності особи у сфері землеробства. Наглядним прикладом є випадок, коли громадянин В. у травні 2015 року в місті Києві в спеціально обладнаних теплицях посіяв заздалегідь заготовлене насіння коноплі. Під час її вирощування ним активно забезпечувалися належні умови для життєдіяльності та розвитку рослин, здійснювався полив, удобрення,

підживлення кореневої системи, чітко дотримувалися технологічні вимоги температурного режиму, вологості, освітлення. Унаслідок чого вирощена культура мала надзвичайно високий вміст тетрагідроканнабінолу [6].

При стихійному вирощуванні конопель або маку, без чіткого дотримання технології культивування, злочинцями найчастіше використовуються органічні й мінеральні добрива такі як азотні добрива, гноївки, пташиний послід тощо. Якщо слідчий огляд або обшук відбувається на ділянці, де засіяне насіння ще не зійшло, доцільно спершу оглядати ґрунт, перекопуючи його на глибину не менше 10 см. Зазвичай насіння сіють рядковим способом, насінницькі посіви – широкорядним з міжряддям 45-60 см або двострічковим з шириною міжрядь 45-60 см, між рядками в стрічці 15 см. Зазвичай насіння загортають на глибину 3-4 см, а в посушливу погоду 5-6 см.

Наявність цих ознак є прямим свідченням факту цілеспрямованого догляду за насадженнями. За цих умов виключається можливість появи дикорослих рослин або випадкового засівання певної ділянки.

Під час слідчого огляду та обшуку важливо встановити усю сукупність слідів, які свідчать про тривалість та систематичність догляду за посіяними рослинами. Першими ознаками такого культивування є розпушування ґрунту в міжряддях. Для знищення шкідливих організмів можуть використовуватися гербициди та інсектициди. Проти стеблового метелика насадження інколи обприскуються трихограмом. Унаслідок чого залишаються характерні сліди у вигляді мікрошлям на листях та стеблах рослин. У разі, коли культура доросла до бажаних розмірів, її збирають при досяганні на рослинах 60-76% насіння [7]. Збір коноплі відбувається з початку масового цвітіння чоловічих квіток до їх повного відцвітання.

Як криміналістично значущу інформацію на місці огляду або обшуку потрібно також виявляти: насіння та генеративні й вегетативні органи наркомісних рослин, що використовуються для їх відтворення; садивний матеріал, тобто рослини та їх вегетативні органи (частини), придатні для відтворення цілісного організму рослин; посіви (насадження) розсадників добору й розмноження сорту добазового насіння (первинні ланки насінництва); сліди від виробництва або створення різного роду насаджень; первинні ланки розсадництва, тобто насадження багаторічних рослин, створені з використанням вихідного садивного матеріалу сортів у базових розсадниках, і садивний матеріал, що з них отримується; об'єкти насінництва та розсадництва, а саме: насіння та садивний матеріал сортів, клонів, ліній, гібридів, популяцій, сортосумішей сільськогосподарських рослин, які мають наркотичний ефект.

При дослідженні садивного матеріалу слід диференціювати його на: *добазове насіння* – насіння первинних ланок насінництва, яке використовують для подальшого його розмноження й отримання базового насіння; *базове насіння* – насіння, отримане від послідовного розмноження добазового насіння; сертифіковане насіння – насіння, отримане від послідовного розмноження базового насіння; *базовий розсадник* – матеріально-технічна база, створена для розмноження садивного матеріалу багаторічних рослин

категорій вихідний та базовий. При цьому слід зважати на сортові якості насіння й садивного матеріалу, ідеться про сукупність морфологічних ознак, за якими визначається належність рослини до відповідного сорту. Стосовно посівних властивостей насіння доцільно фіксувати в протоколі слідчої (процесуальної) дії якості насіння, що характеризує його придатність до сівби.

Такий підхід до підбору насінневого та садивного матеріалу свідчить про рівень професійності злочинця, наявності в нього співучасників злочину, систематичність та послідовність учинення злочинних дій. Проте змушені констатувати, що на практиці найбільш розповсюдженням є стихійне вирощування коноплі та снотворного маку зазвичай без чіткого дотримання технологічних регламентів.

За результатами вивчених нами матеріалів кримінальних проваджень, розпочатих за статтею 310 КК України, встановлено, що у 85 % випадках незаконні посіви та вирощування снотворного маку чи конопель відбувалися на приватних подвір'ях та городах. Приміром, громадянин К. у квітні 2013 року на присадибній ділянці за місцем свого проживання в селі Новоставці Теофіпольського району Хмельницької області для власних потреб посіяв 36 кущів коноплі, які виявили працівники міліції під час обшуку [8]. Так само навесні 2014 року громадянка Р. висіяла насіння рослин снотворного маку в ґрунт на власній присадибній ділянці, а після сходів рослин маку здійснювала їх систематичне культивування, яке полягало в просапуванні земельного покриття навколо кожної рослини до стадії дозрівання та досягання в кількості 900 кущів. Цей факт виявили працівники міліції під час проведення операції «МАК-2014» в Олександрійському районі Кіровоградської області [9].

Слиди зберігання, транспортування та обробки вирощеної культури. У разі, якщо незаконне насадження наркотичних рослин відбувається не за місцем проживання злочинця, то для транспортування вирощеної наркотичної сировини використовуються транспортні засоби. У результаті чого на місці вчинення злочину на поверхні ґрунту можуть залишитися відбитки протекторів шин коліс, залишки паливно-мастильних матеріалів тощо. Відповідно у транспортному засобі цілком імовірно можуть залишитися сліди та залишки коноплі або снотворного маку. За місцем помешкання злочинця чи в спеціально облаштованих схованках також довгий час зберігаються мікро частини вказаної сировини. Інколи її висушують або піддають термічній та хімічній обробці. За цих умов імовірна поява слідів, зокрема технологічних матеріалів та різного роду відходів (використані й відпрацьовані залишки рослин, продукти для переробки та сортування рослинної сировини тощо). Крім того, під час проведення обшуків помешкання підозрюваного потрібно виявляти наукові та ненаукові джерела: спеціальну літературу, чорнові записи з описом методик культивування рослин та рецептур медичних препаратів рослинного походження.

Слиди, залишені на предметах (зряддях) злочину, які використовувалися злочинцем під час посіву, вирощування та збирання урожаю снотворного маку чи конопель, виявляються здебільшого за місцем помешкання

підозрюваного або в спеціально обладнаних схованках поблизу місця посіву наркотичних культур. Предметами, які є носіями слідової інформації є пристрої, пристосування та інструменти для культивування рослин, а саме: ручні, електричні або бензинові культиватори, лопати, коси, сапи, серпи, ножі, ножиці тощо. На цих об'єктах залишаються як сліди, що належать особі (пото-жирові виділення, кров, слина, відбитки пальців рук тощо), так і рештки рослин та ґрунту, які можуть слугувати зразками для порівняльних експертних досліджень.

Аналогічним чином виявляються сліди ґрунту, рослин, добрив, посівного матеріалу, залишені на тілі людини, її одязі, взутті, посуді, тарі, сумках, пакувальних матеріалах тощо. Для цього повинні вилучатися як речові докази обладнання або предмети, які використовувалися злочинцем на різних стадіях технологічного процесу культивування.

Не менш важливо звертати увагу на посуд, зокрема тарілки, каструлі, ложки, миски; м'ясорубки, кавомолки; ваги, на яких можуть залишитися сліди рослинного походження. Так, наприклад, у місті Слоб'янську Донецької області громадянин Б. у серпні 2013 року на власному городі виростив 55 нарковмісних рослин коноплі загальною вагою 1 кг 800 г. Працівники міліції після проведеного обшуку в помешканні цього громадянина виявили обривки газети та сито, на яких містилися мікрочастинки вирощеної ним коноплі [10].

Сліди, залишені на електронних носіях інформації мають особливе доказове значення: по-перше, коли злочинець використовував комп'ютерну техніку (стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, мобільні телефони, смартфони тощо) для отримання інформації про технології вирощування наркотичних рослин, спілкування зі співучасниками злочину, створення та збереження відповідних фотознімків та відеозаписів; по-друге, якщо криміналістично значуща інформація через певні обставини потрапила на електронні носії випадкових осіб. Такі дані можуть міститися у вигляді відеофайлів, фотознімків, документів тощо. Проілюструємо це таким прикладом зі слідчої практики: у березні 2014 року на присадибній земельній ділянці, яка розташована біля житлового будинку у селі Довгалівка Білогірського району по вулиці Центральна, 8, громадянин С. незаконно займався культивуванням коноплі в кількості 1100 рослин. Водночас громадянка Р., яка була його сусідкою, випадково помітила як той обробляв указану ділянку. Задля цікавості вона сфотографувала всі насадження та самого громадянина С., який знаходився поруч. Указана інформація працівниками поліції була належним чином вилучена в громадянки Р. та, після відповідної її перевірки, використана як доказ під час розслідування [11].

Дозвільні документи та Реєстри. Право на вирощування, розмноження, заготівлю та використання насіння й садивного матеріалу сортів нарковмісних рослин надається відповідними установами ліцензування, а також органами виконавчої влади, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі та спеціалізованими установами, які мають право на дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [12].

Культивування рослин снотворного маку допускається лише за умови використання насіння, зібраного із сортів рослин, у висушеній соломі, вміст морфіну яких не перевищує 0,15 відсотка, а рослин роду коноплі для промислових цілей допускається за умови використання насіння, зібраного із сортів рослин, у висушеній соломі, вміст яких тетрагідроканнабінолу не перевищує 0,08 відсотків. Якщо в слідчого є достатні підстави вважати, що контролюючому органу суб'єктом господарювання були надані завідомо неправдиві відомості про концентрацію у вирощуваній культурі наркотичної речовини, то слід звірити всі ці дані з реальним фактажем та всіма існуючими реєстрами.

Приховування наявності підвищеної концентрації у вирощених культурах тетрагідроканнабінолу або морфіну може здійснюватися способом підробки документів або внесення в них завідомо недостовірної інформації. Тільки йдеться про:

- акт про знищення рослин, що містять наркотичні засоби й психотропні речовини;

- акт про знищення залишків після очищення насіння маку або переробки конопель;

- журнал обліку насіння маку та волокон конопель, їх залишків після очищення й переробки;

- акт про знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, препаратів (лікарських засобів), які містять наркотичні та психотропні речовини, у кількості, що перевищує гранично допустиму норму;

- журнал обліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, препаратів (лікарських засобів), які містять наркотичні та психотропні речовини, у кількості, що перевищує гранично допустиму норму;

- звіт про виробництво, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, препаратів (лікарських засобів), що містять наркотичні та психотропні речовини та (або) прекурсори, що перевищує гранично допустиму норму.

Сторінки в цих документах обов'язково пронумеровуються, прошнуровуються та засвідчуються підписом керівника суб'єкта господарювання, що скріплюється печаткою.

Слідові комплекси, залишені в документах унаслідок цих протиправних дій прямо залежать від способу їх фальсифікації, а саме: виготовлення документа за допомогою кліше чи способом копіювання, типографським або фотомеханічним методом, підробка за допомогою підчистки, травлення, змивання, дописки, виправлення зі зміною частин аркуша тощо.

При виникненні обґрунтованих підозр із приводу недостовірності інформації в документі, його слід відразу вилучати, оскільки це не лише є знаряддям учинення злочину, але й носієм слідової інформації.

Культивування нарковмісних рослин дозволяється лише з використанням кондиційного й репродуктивного насіння (насіннєвого матеріалу) маку снотворного та рослин роду конопель, унесених до Реєстру

сортів рослин України, відповідно не нижче першої (мак снотворний), першої та другої репродукції (конопель), придбаних ліцензіатами через укладення відповідного договору із суб'єктами насінництва та розсадництва, занесених до Державного реєстру виробників насіння й садивного матеріалу.

Таким чином, криміналістично-вагома інформація повинна міститися в Реєстрі сортів рослин України, у якому обліковуються сорти рослин, придатні для поширення в Україні [13]. Водночас у Державному реєстрі виробників насіння й садивного матеріалу наводиться перелік суб'єктів насінництва та розсадництва, яким надано право виробляти та реалізувати насіння або садивний матеріал.

У дозвільних документах та реєстрах насамперед повинні відповідати: маркування насіння, етикетка із зазначенням реквізитів виробника, культури, сорту, категорії, номера партії насіння.

Крім того, суб'єкти, яким було надано право вирощувати нарковмісні рослини, повинні мати сертифікат на насіння. Цей документ засвідчує сортові та посівні якості насіння, садивного матеріалу. Сертифікат на садивний матеріал підтверджує походження, санітарний стан і товарну якість садивного матеріалу.

Існує високий ступінь ризику щодо вчинення незаконного культивування нарковмісних рослин при списанні висіяного насіння, що проводиться згідно з науково обґрунтованими нормами висіву, установленними автором (власником) сорту, та обсягами посівних площ.

Крім того, суб'єкти господарювання повинні письмово повідомляти органи ліцензування про фактичні місця посіву, обсяг посівних площ, сорт із зазначенням джерела придбання насіннєвого матеріалу. Таким чином, у разі підробки документів, що засвідчують цю інформацію, останні також є носіями слідової інформації.

Висновки. Цілоком очевидно, що запропонований нами перелік групи слідів не є вичерпний, оскільки в процесі розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, можуть бути виявлені й інші слідові комплекси. Усі вони ретельно аналізуються з точки зору їх інформаційного й доказового значення. Тож з упевненістю можемо стверджувати, що криміналістичне значення „слідової картини” сприяє встановленню окремих складових механізму незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель. До того ж вивчення „слідової картини” у сукупності з іншими джерелами інформації дозволяє слідчому побудувати найбільш оптимальні алгоритми для всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин кримінального провадження.

Використані джерела:

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. – Генеральна прокуратура України: офіц. веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

2. Возгрин И. А. О соотношении следственных ситуаций и алгоритмов расследования преступлений / И. А. Возгрин // Вопросы профилактики преступлений. – Л., 1977. – С.60-67.

3. Кузьмічов В. С. Криміналістика : [навч. посіб.] / Кузьмічов В. С., Прокопенко Г. І.; [за заг. ред. В. Г. Гончаренка та Є. М. Мойсєєва]. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 368 с.

4. Салтєвський М. В. Навчально-довідковий посібник з криміналістики / М. В. Салтєвський, В. Г. Лукашевич, В. М. Глібко. – К. : ВІПОЛ, 1994. – 180 с.

5. Густов Г. А. Моделирование в работе следователя : учебное пособие / Г. А. Густов. – Ленинград, 1988. – 176 с.

6. Кримінальне провадження №120151000040015958 Дніпровського УП ГУНП України в м. Києві. за ч.3 ст.309 та ч.1 ст.310 КК України.

7. Технологія вирощування конопель. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/75675/agropromislovist/konopli>

8. Вирок Теофіпольського районного суду Хмельницької області від 4 листопада 2013 року: Кримінальна справа № 685/1165/13-к. – Єдиний державний реєстр судових рішень: офіц. веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34664799>

9. Кримінальне провадження № 12014120310000400 СВ Олександрівського РВ УМВС України в Кіровоградській області за ч. 2 ст. 310 КК України.

10. Кримінальна справа 243/9571/13-к за ч.2 ст.307, ч.2 ст. 310 КК України, розглянута 11 грудня 2013 року Слов'янським міськрайонним судом Донецької області.

11. Кримінальне провадження №12014240090000162 СВ Білогірського РВ УМВС України в Хмельницької області за ч.2 ст. 310 КК України.

12. Закон України „Про насіння і садивний матеріал” : за станом на 19 верес. 2013 р. / Верхов. Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2013. – 19 с.

13. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці І переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2016 року № 282. – Верховна рада України: офіц. веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/282-2016-%D0%BF>

Стаття надійшла до редколегії 11.03.2017

Морозов Д. А. Следовая картина незаконного посева или выращивания снотворного мака или конопли

В статье на основе изучения научных источников и следственной практики определены и систематизированы типичные группы материальных следов незаконного посева или выращивания снотворного мака или конопли. Рассматривается следовая картина противоправного культивирования наркосодержащих растений, а также ее хранения, транспортировки и обработки. Исследованы вопросы относительно следов, которые могут быть оставлены на предметах (орудиях) преступления во время посева, выращивания и сбора урожая. Установлена группа следов, указывающих на присутствие лица преступника на месте совершения преступления.

Ключевые слова: *следовая картина, незаконный оборот наркотиков, психотропных веществ, наркосодержащие растения, посев или выращивание снотворного мака или конопли.*

Morozov D. Trace Pattern of Illegal Sowing or Growing of Soporific Poppy or Hemp

In the article the typical groups of traces of the illegal sowing or growing of soporific poppy and hemp are systematized on the grounds of studying the scientific sources and materials of investigation practice. The most typical trace complexes are offered and grouped in the following way: the traces of the cultivation of soporific poppy or hemp, narcotic raw materials and sowing material; traces of storing, transporting and processing the grown crops; traces left on the objects (weapon) of the crime, which were used during the sowing, growing and harvesting of soporific poppy or hemp; the traces that indicate the presence of the criminal at the crime scene (traces of the shoes and clothes, fingerprints and footprints, traces of teeth, nails, blood, sweat, saliva, secretions from nose, hair, feces, urine or other materials of biological origin); the traces left on the human body, clothes, shoes, glassware, containers, packaging material (remnants of soil, plants, fertilizers, seeds); documents that allow the economic entities to carry out the cultivation, reproduction, harvesting of narcotic plants and to use their seeds and the seeding provided they were not forged and false information was not indicated in them with a view to conceal an increased content of tetrahydrocannabinol or morphine.

It is established that the biggest group of traces of the illegal sowing and growing of soporific poppy or hemp is identified in private homeownership and vegetable gardens. Generally these crimes are carried out by criminals alone without witnesses and in this case causing the lack of ideal traces.

The traces left on the electronic storage devices are presented separately in this article. Their evidentiary meaning, in particular concerning the technology of growing narcotic plants, the correspondence between the accomplices of the crime, photos and videos containing narcotic plants, seeding etc. is disclosed.

The author pays special attention to the studies of trace information in the permissive documents, which allow carrying out the cultivation of narcotic plants, and also the data taken from the Register of plant varieties of Ukraine and the State Register of the producers of seeds and seeding material.

Key words: trace pattern, drug trafficking, psychotropic substances, narcotic plants, sowing and growing of soporific poppy or hemp.

УДК 343.98

*О. В. Одерій,
Р. В. Герцик*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПРО КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У статті розглянуто проблемні питання щодо визначення правових передумов та особливостей використання криміналістичних знань під час судового розгляду кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення.

Ключові слова: криміналістичні знання, корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення, судовий розгляд, кримінальне провадження.

Постановка проблеми. За оцінками сучасних дослідників, система теоретичних положень і рекомендацій щодо можливості та потреби

© Одерій О. В.,

Герцик Р.В., 2017